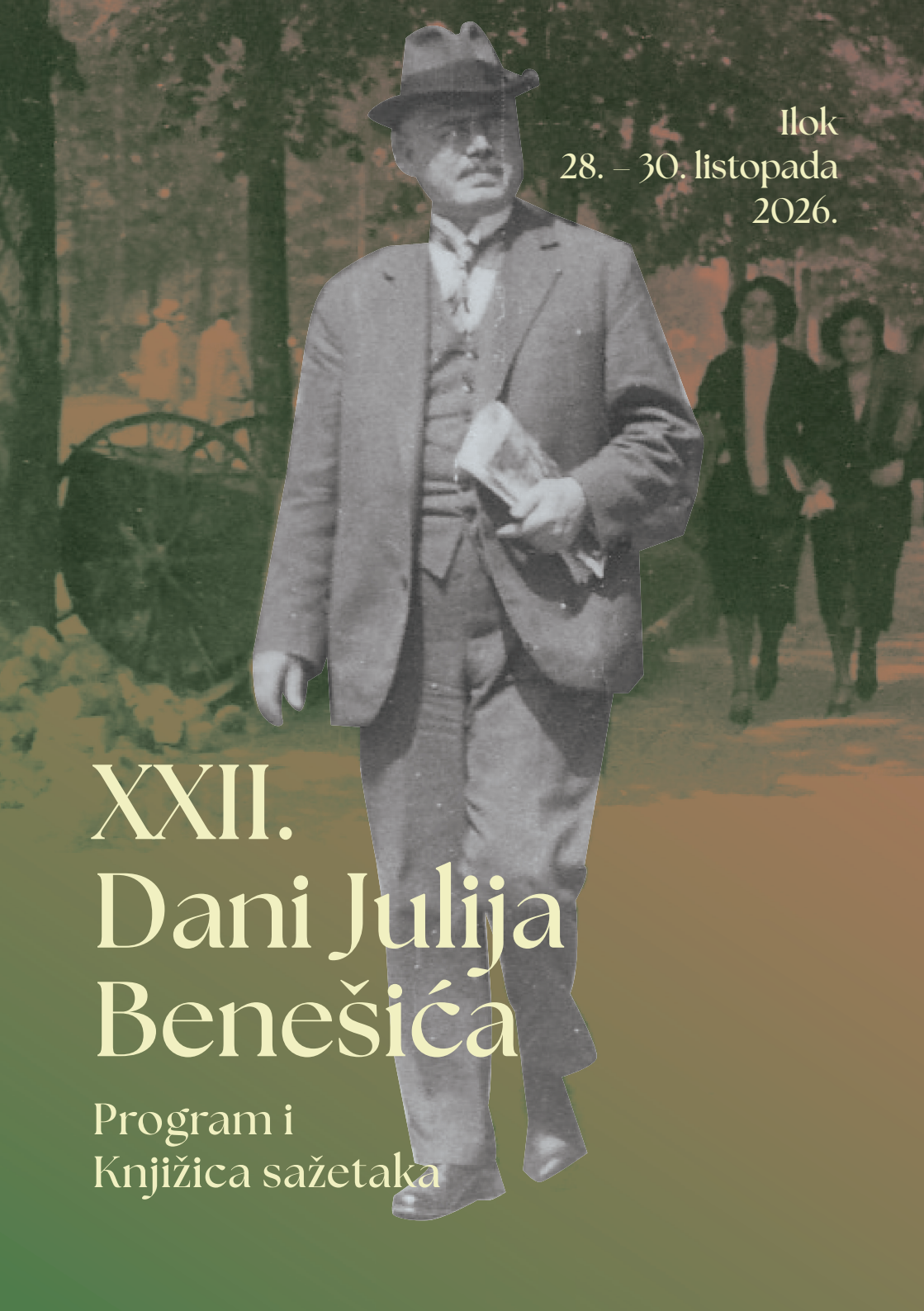

Ilok
28. – 30. listopada
2026.

XXII. Dani Julija Benešića

Program i
Knjižica sažetaka

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Zavod za lingvistička istraživanja

MUZEJ GRADA ILOKA

XXII. Dani Julija Benešića

Znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem

Ilok, 28. – 30. listopada 2026.

Program i Knjižica sažetaka

Ilok, 2026.

Organizacijski odbor

Anica Bilić
Ivana Filipović Petrović
Marijana Jukić
Petra Košutar
Anja Nikolić-Hoyt
Bojana Schubert

Program skupa

Srijeda, 28. listopada 2026.

Otvaranje skupa i svečani program
Dvorac Odescalchi, dvorana Nikole Iločkog

- 16 – 16.30 Registracija sudionika
- 16.30 – 16.45 Pozdravne riječi:
- Predstavnici Grada Iloka i Vukovarsko-srijemske županije
 Marijana Jukić u ime Muzeja grada Iloka
 Anja Nikolić-Hoyt u ime Hrvatske akademije znanosti i
 umjetnosti
- 16.45 – 17 Glazbeni intermeco: Tamburaška sekcija KUD-a Julije Benešić

Izlaganja

Moderator: Bojana Schubert

- 17 – 17.20 Anica Bilić: Sveti Ivan Kapistran u književnom pamćenju
 Nadodanja glavnih događaja Razgovoru ugodnomu naroda slovinskog Emerika Pavića
- 17.20 – 17.40 Darko Vitek: Srijemska županija i pitanje sigurnosti u 18. stoljeću
- 17.40 – 18 Anja Nikolić-Hoyt: U početku bijaše *ustašnik*: rekonstrukcija nastanka novih i nestanka starih značenja leksičko-semantičkih struktura hrvatskoga jezika na temelju korpusnih glosa Benešićeva književnojezičnog rječnika

18 – 18.30	Stanka za osvježenje
18.30	Predstavljanje <i>Izabranih djela</i> Julija Benešića (prir. Tea Rogić Musa, ur. Božidar Petrač). O knjizi će govoriti Anica Bilić, Božidar Petrač, Branko Ostajmer i Tea Rogić Musa.
20	Književni intermeco: Krležina pisma Benešiću (čita Ivan Barbarić)

Četvrtak, 29. listopada 2026.

Izlaganja

Dvorac Odescalchi, dvorana Nikole Iločkog

Moderator: Anica Bilić

10 – 10.20	Ivana Filipović Petrović: Što riječ znači i što može značiti: o semantičkoj slojevitosti Krležinih citata u ostavštini Benešićeve leksikografije
10.20 – 10.40	Leszek Małczak i Tea Rogić Musa: Zofia Nałkowska o Miroslavu Krleži i Juliju Benešiću. Integralni dnevnički zapisi i korespondencija
10.40 – 11	Vlasta Novinc i Marina Jemrić: Mladenačka zbirka pjesama i rodoljubni zanos dr. Nikole Andrića
11 – 11.30	Stanka za osvježenje

Moderator: Darko Vitek

11.30 – 11.50	Branko Ostajmer: Mihovil Meštrović i njegova suradnja u illočkoj <i>Narodnoj slozi</i> (1923.–1927.)
11.50 – 12.10	Marko Kevo: Obilježavanje 500. obljetnice smrti sv. Ivana Kapistrana u Iloku 1956. godine
12.10 – 12.30	Marin Buovac: Povijesno-heraldički prikaz grada Iloka

- 12.30 – 12.50 Luka Vrbanić i Vinko Živić: Promjene vlasničkih odnosa na području Mjesnog narodnog odbora Ilok nakon 1945. godine
- 13 – 16 Slobodno vrijeme za ručak

Moderator: Petra Košutar

- 16 – 16.20 Alexander D. Hoyt: Jezična situacija u Srijemu krajem XIX. stoljeća: prilog povijesnoj sociolingvistici
- 16.20 – 16.40 Renata Šućurović i Lea Habenšus: Povijest arheoloških istraživanja na području Iloka
- 16.40 – 17 Ana Radaković: Bitka za Beograd 1456. godine: između odbrane hrišćanstva i oblikovanja evropskog identiteta
- 17 – 17.30 Stanka za osvježanje

Moderator: Ivana Filipović Petrović

- 17.30 – 17.50 Marin Andrijašević: Prolegomena proširenu sociosemiotičkom iščitavanju redakcije Anje Nikolić-Hoyt Benešićeva *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*
- 17.50 – 18.10 Melita Aleksa Varga, Kristina Feldvari i Borna Petrović: Poslovice u Benešićevu *Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*
- 18.10 – 18.30 Petra Košutar: Sinonimija u Benešićevu *Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*
- 18.30 – 18.50 Bojana Schubert: Gdje je nestala žena? O književnicama u korpusu Benešićeva jednojezičnika
- 20 Svečana večera za sudionike skupa u restoranu Izvori života OPG Zelenika, Turska skela 33, 32236 Ilok

Petak, 30. listopada 2026.

Dvorac Odescalchi, dvorana Nikole Iločkog

- 10 Predstavljanje projekta *Dani Julija Adamovića*
11 Izlet. Zajednički ručak

Knjižica sažetaka

Melita Aleksa Varga, Kristina Feldvari i Borna Petrović

Centar za istraživanje kulturnog identiteta i regionalne baštine, Filozofski fakultet, Osijek

Poslovice u Benešićevu Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića

Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića Julija Benešića jedno je od najvažnijih leksikografskih djela hrvatske filologije 20. stoljeća. Osim što dokumentira leksički razvoj hrvatskog književnog jezika od narodnog preporoda do prve polovice 20. stoljeća, rječnik predstavlja i vrijedan izvor za proučavanje različitih oblika jezične i kulturne baštine, među kojima posebno mjesto zauzimaju poslovice kao sažete formulacije kolektivnog iskustva i tradicionalnih vrijednosti. U izlaganju se analiziraju poslovice zabilježene u Benešićevu rječniku. Pregledom svih svezaka identificirane su 184 jedinstvene poslovice unutar leksikografskih članaka. Svaka je poslovice predmetno obrađena dodjeljivanjem ključnih riječi u denotativnom i konotativnom značenju te klasificirana prema međunarodno priznatoj paremio-

loškoj shemi Mattija Kuusija. Poslovicama je dodijeljeno 713 denotativnih i 795 konotativnih ključnih riječi. Na denotativnoj razini najčešće se pojavljuju pojmovi čovjeka, brojeva, životinja te egzistencijalnih stanja poput gladi i praznine, dok na konotativnoj razini prevladavaju koncepti povezani s oprezom, odgovornošću, posljedicama djelovanja, vrijednošću, uspjehom i radom, uz česte reference na sigurnost, korist, iskustvo, ugled i čekanje. Kuusijeva klasifikacija pokazuje da su najzastupljenije poslovice koje tematiziraju odnos između djelovanja i njegovih posljedica, etičke kriterije dobra i zla, nepromjenjivost ljudske prirode, nadmoć djela nad riječima te opća životna iskustva i probleme. Dobiveni rezultati daju uvid u tematske, vrijednosne i kulturne obrasce poslovice koje je Benešić uključio u svoj rječnik te potvrđuju vrijednost njegovog leksikografskog opusa kao bogatog izvora za istraživanja hrvatske jezične i kulturne tradicije.

Ključne riječi: paremiologija, klasifikacija, poslovice, predmetna obrada, *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*

Marin Andrijašević

Filozofski fakultet, Zagreb

Prolegomena proširenu sociosemiotičkom iščitavanju redakcije
Anje Nikolić-Hoyt Benešićeva *Rječnika hrvatskoga književnoga
jezika od preporoda do I. G. Kovačića*

U svojem sociosemiotičkom iščitavanju Benešićeva kapitalnog djela krenut ćemo od pretpostavke da rječnik nikada nije samo leksikografski priručnik, nego je istodobno i složen kulturni tekst u kojemu se isprepliću vrijednosni sustavi, društveni odnosi i ideološke paradigme jednoga povijesnog razdoblja. U središtu će se izlaganja naći redakcijska koncepcija Anje Nikolić-Hoyt, koja je svojim radom na ovom Rječniku uvela metodološke inovacije inspira-

ne, ali i supstancijalno preispitane i dopunjene suvremenim leksikološkim i leksikografskim spoznajama, što ima za posljedicu novu dokumentarnost, korpusnu utemeljenost i višedimenzionalan prikaz hrvatske književnojezične baštine. Sociosemiotički pristup omogućit će nam analizu načina na koji rječnički članci, citatni korpus, izbor natkunica, definicije i redakcijski postupci proizvode značenja koja nužno nadilaze isključivo jezičnu razinu. Benešićev se Rječnik pritom motri kao svojevrsan arhiv kolektivnoga iskustva koji, zahvaljujući opsežnu korpusu književnih potvrda, bilježi ne samo leksičke, nego i kulturne, ideološke i identitetske procese hrvatskoga društva. Kad je riječ o pojmu 'proširenosti' ovakva sociosemiotičkog iščitavanja, onda se ponajprije misli na promišljanje unutarnjega ustroja (svakoga, pa i hrvatskoga) jezika, njegove gramatikalizacije i dinamike lingvističkih kategorija. Time ćemo na makro-razini pokušati povezati lingvističku strukturu s društvenom proizvodnjom značenja, dok ćemo na mikro-razini pokazati na koji način redakcijska načela Anje Nikolić-Hoyt proširuju tradicionalne granice hrvatske leksikografije, te omogućuju čitanje rječnika kao semiotičkoga prostora u kojemu se prepliću jezik, kultura i društvo. Riječju, ovim izlaganjem želimo otvoriti mogućnost novoga, interdisciplinarnoga razumijevanja Benešićeva Rječnika, i to ne samo kao leksikografskoga djela, nego i kao vrijednosnoga izvora za istraživanje povijesti, kolektivnoga pamćenja, identitetskih obrazaca i društvene semioze hrvatskoga jezika.

Ključne riječi: Benešić, sociosemiotika, leksikologija i leksikografija, hrvatska književnojezična baština, proizvodnja značenja

*Sveti Ivan Kapistran u književnom pamćenju *Nadodanja glavnih događaja Razgovoru ugodnomu naroda slovinskog* Emerika Pavića*

Brojna povijesna, publicistička, književna, teološka, znanstvena i umjetnička djela tematiziraju lik i djelo sv. Ivana Kapistrana (1386. – 1456.) tijekom pola tisućljeća. U radu je istraživačka i interpretacijska pozornost usmjerena na tematiziranje toga srednjovjekovnoga sveca u *Nadodanju glavnih događaja Razgovoru ugodnomu naroda slovinskog* Emerika Pavića, objavljenom u Pešti 1768. Tematskom analizom i komparativnim čitanjem uspostavljaju se paralele između interpretiranoga Pavićeva teksta s *Pismom četvrtom vojvode Janka i svetoga Ivana Kapistrana, kako razbiše cara Memeda, sina Muratova, pod Biogradom na 1456.* iz *Razgovora ugodnoga naroda slovinskoga* Andrije Kačića Miošića, otisnuta u Veneciji 1756., kao polaznim tekstom objavljenim prije 270. godina te se razmatraju njihove intertekstualne veze. Implementacijom teorije kulturnoga pamćenja istraživanje je fokusirano na tekstualno pamćenje u navedenim tekstovima te na odnos između povijesnoga i književnoga pamćenja u kontekstu recentne 640. obljetnice rođenja i 570. godišnjice smrti Ivana Kapistrana te Opsade Beograda i pobjede nad Osmanlijama.

Ključne riječi: sv. Ivan Kapistran, lik sveca-čudotvorca, povijesna bitka, kulturno pamćenje, antiturska tematika

Povijesno-heraldički prikaz grada Iloka

Ilok, najistočniji grad Republike Hrvatske, stoljećima predstavlja mjesto susreta istoka i zapada, prepoznatljivo po svojoj bogatoj povijesti i impresivnoj srednjovjekovnoj jezgri, jednoj od najvažnijih urbano-fortifikacijskih cjelina Podunavlja. Područje Iloka naseljeno je još od mlađeg kamenog doba, o čemu svjedoče brojni arheološki nalazi vinkovačke i vučedolske kulture, dok su Rimljani ovdje podigli utvrdu Cuccium radi nadzora dunavskog puta. U srednjem vijeku Ilok se razvija kao važno utvrđeno naselje koje se prvi put spominje 1267. godine pod nazivima Ujlak i Wylok. Ilok od 14. stoljeća jača kao važno crkveno i upravno središte. Nakon osmanske vlasti od 1526. do 1688. godine, u kojoj grad ostavlja i tragove islamske kulture, Ilok se krajem 17. stoljeća razvija pod upravom obitelji Odescalchi kao značajno gospodarsko i trgovačko središte Srijema. U 18. i 19. stoljeću bio je važno upravno, sudsko i sajmišno središte. Sve te povijesne slojeve i identitet grada sažeto odražavaju njegovi službeni simboli – grb i zastava. Grb Ilok prikazuje u plavom polju na zelenoj podlozi srebrnu dvokatnu kulu s vratima i puškarnicama, koju sa strana pridržavaju dva zlatna lava, a iznad se nalaze dva srebrna štita. Povijesno potječe iz srednjeg vijeka, a prema crtežu Julija Klovića iz 1525. godine službeno je usvojen kao gradski grb 1993. te kasnije osuvremenjen 2000. godine. Zastava je crvene boje, omjera 1 : 2, sa žuto obrubljenim grbom u sredini, a postoji i svečana inačica s povijesnim grbom. Grb i zastava zajedno simboliziraju povijest, utvrđenost i identitet grada.

Ključne riječi: grb i zastava, heraldika, veksilologija, Ilok

Što riječ znači i što može značiti: o semantičkoj slojevitosti Krležinih citata u ostavštini Benešićeve leksikografije

Rječnik prikazuje značenja riječi kao odvojive i opisive jedinice, premda riječi izvan konkretnoga konteksta prije imaju značenjski potencijal nego niz unprijed zadanih i jasno razgraničenih značenja. Granica među značenjima stoga je u velikoj mjeri rezultat leksikografske odluke. Ta se odluka osobito jasno očituje u obradi kontekstualno uvjetovanih i figurativnih upotreba, kod kojih treba procijeniti jesu li pojedinačna ostvarenja značenjskoga potencijala riječi ili potvrda zasebnoga, leksikaliziranog značenja. Opći rječnici, vođeni načelima preglednosti i ekonomičnosti, takve upotrebe nužno selektiraju i generaliziraju. Rječnici književnih citata, s druge strane, nastoje dokumentirati bogatstvo jezične upotrebe te sačuvati značenjske, stilske i metaforičke nijanse koje književni tekstovi sadržavaju. Benešićev *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika* pripada takvoj leksikografskoj tradiciji: citatne potvrde u njemu sudjeluju u prepoznavanju, oblikovanju i razgraničavanju značenja.

Djela Miroslava Krleže u građi Benešićeva *Rječnika* zastupljena su s dvadeset bibliografskih jedinica, a u 15. svesku zabilježeno je više od petsto citatnih potvrda iz njegovih djela. Na primjeru tih citata u ovome izlaganju pokazat će se različiti leksikografski odgovori na semantički bogatu književnu građu te odnos između figurativnosti konteksta i značenja same riječi. Tako riječ *udav* u Krležinoj usporedbi ostaje unutar osnovnoga zoološkog značenja, *tikva* se bilježi i u leksikaliziranom značenju 'glava', dok se u primjeru *tarifa oficirskih vrijednosti* izdvaja zasebno preneseno značenje. Analiza takvih primjera poslužat će kao polazište za raspravu o značenjskom potencijalu riječi, granici između kontekstualne i leksikalizirane figurativnosti te različitim mogućnostima njihova leksikografskog opisa.

Ključne riječi: Benešićev *Rječnik*, Miroslav Krleža, leksikografija, značenjski potencijal, figurativnost

Alexander D. Hoyt

Filozofski fakultet, Zagreb

Jezična situacija u Srijemu krajem 19. stoljeća: prilog povijesnoj sociolingvistici

Rad predstavlja prilog istraživanju jezične situacije u Srijemu krajem 19. stoljeća iz perspektive povijesne sociolingvistike. U središtu istraživanja nalaze se višejezičnost, uporaba jezika u obrazovanju i upravi te odnos između jezične prakse i društvenih okolnosti u multietničkom i višejezičnom prostoru Srijema. Analiza će se temeljiti ponajprije na arhivskom gradivu Hrvatskoga državnog arhiva te, prema potrebi, na objavljenim izvorima i relevantnoj znanstvenoj literaturi. Cilj je istraživanja dati početni uvid u jezičnu dinamiku Srijema u drugoj polovici 19. stoljeća te ukazati na mogućnosti primjene povijesnosociolingvističkog pristupa u proučavanju ovoga prostora.

Ključne riječi: povijesna sociolingvistika, Srijem, višejezičnost, jezična politika, 19. stoljeće

Obilježavanje 500. obljetnice smrti sv. Ivana Kapistrana u Iloku 1956. godine

Tijekom 20. stoljeća župa sv. Ivana Kapistrana u Iloku sudjelovala je u obilježavanju niza značajnih vjerskih i nacionalnih obljetnica. Tako je 1925. godine proslavljena tisućljetnica Hrvatskog Kraljevstva, dok je 1940. obilježena 1300. obljetnica pokrštanja Hrvata. Posebno važno mjesto u povijesti župe zauzima 1956. godina, kada se u okviru franjevačkog reda obilježavala 500. obljetnica smrti sv. Ivana Kapistrana. Župa se tom prigodom intenzivno pripremala višednevnim programom, uz očekivani dolazak više desetaka tisuća hodočasnika. Zbog razmjera događaja i njegove simboličke važnosti, lokalne su vlasti s povećanom pozornošću pratile organizaciju proslave. U strahu da bi obilježavanje moglo poprimiti obilježja političkog okupljanja i potencijalnog izraza nezadovoljstva prema državnom sustavu, Narodni odbor općine Ilok poduzimao je različite mjere usmjerene na otežavanje organizacije i provedbe događaja, uključujući ograničavanje ulaska hodočasnika u mjesto te privremeno obustavljanje prometa skelom na relaciji Bačka Palanka – Ilok 26. kolovoza 1956. godine.

Rad na temelju neobjavljenih kronika franjevačkog samostana u Iloku te fonda Komisije za odnose s vjerskim zajednicama Hrvatskog državnog arhiva analizira način na koji se politička netrpeljivost prema Katoličkoj Crkvi očitovala u kontekstu organizacije ove velike crkvene obljetnice, kao i okolnosti u kojima je program, unatoč navedenim poteškoćama, ipak uspješno realiziran.

Ključne riječi: sv. Ivan Kapistran, Ilok, obljetnica, Narodni odbor, Katolička Crkva

Sinonimija u Benešićevu
Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda
do I. G. Kovačića

Kao jedno od glavnih obilježja povijesti hrvatskoga književnoga jezika često se spominje bogata sinonimija koja je rezultat jezičnih dodira, utjecaja različitih kulturnih krugova poput mediteranskoga, srednjoeuropskoga i zapadnoeuropskoga, ali i hrvatske tronarječnosti. U ovom radu istražiti će se sinonimija kao paradigmatički leksičko-semantički odnos riječi različitoga izraza i istoga sadržaja koje su zamjenjive u istom kontekstu na primjerima iz Benešićeva *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Cilj je na primjeru povijesnoga rječnika pokazati može li se spomenuto obilježje pripisati i jeziku književnoga kanona od sredine 19. do prve polovice 20. stoljeća, to jest književnomu korpusu iz kojeg su ekscerpirane natuknice za Benešićev *Rječnik*. Kad se govori o sinonimima, obično se govori o leksičkim sinonimima (npr. *računalo*, *kompjuter*), no sinonimi mogu biti i gramatički (npr. *čitatelj*, *čitalac*), frazeološki (*gladiti bradu*, *trljati ruke*) i dr. Proučavanjem različitih vrsta sinonima u Benešićevu *Rječniku* ovim će se radom dati prilog istraživanju povijesti hrvatskoga književnoga jezika i leksikologije.

Ključne riječi: sinonimija, Benešićev *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, povijest hrvatskoga književnoga jezika, leksikologija

Leszek Malczak

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego, Katowice

Tea Rogić Musa

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb

Zofia Nałkowska o Mirosławu Krleži i Juliju Benešiću. Integralni dnevnički zapisi i korespondencija

U Hrvatskoj dosada nisu bili u cijelosti prevedeni ni poznati dnevnički zapisi Zofije Nałkowske, objavljeni u Poljskoj na poljskome. U njima se iscrpno piše o Mirosławu Krleži i Juliju Benešiću. Ulomci njezinih dnevnika, selektirani strogo, objavljeni su u Književnoj smotri 1971. u prijevodu Zdravka Malića prije nego što su tiskani u integralnoj verziji u Poljskoj, no potpun uvid u dnevnik ostao je hrvatskom čitateljstvu nedostupan. Spisateljici dnevnički zapisi, koje je pisala 1930-ih i 1940-ih, kao jedna od najvažnijih poljskih spisateljica toga razdoblja, omogućuju nove spoznaje i daju novo svjetlo na složen i emotivan suradnički i privatni odnos između Nałkowske i Krleže. S obzirom na neprolaznu važnost Nałkowske za poljsku i Krleže za hrvatsku književnost te nužnost poznavanja njihova odnosa u sastavu istraživanja povijesti poljsko-hrvatskih književnih i kulturnih veza, ovaj bi rad omogućio da hrvatsko čitateljstvo prvi put dobije detaljan i cjelovit uvid u kompleksan historijat njihova upoznavanja, suradnje i uzajamnosti. I zapisi Zofije Nałkowske o Benešiću, s kojim je imala višegodišnju plodonosnu suradnju, u ovom će radu biti prvi put predstavljani hrvatskoj javnosti.

Ključne riječi: Zofia Nałkowska, Mirosław Krleža, Julije Benešić, dnevnička proza, poljsko-hrvatske književne veze

U početku bijaše *ustasnik*: rekonstrukcija nastanka novih i nestanka starih značenja leksičko-semantičkih struktura hrvatskoga jezika na temelju korpusnih glosa Benešićeva književnojezičnog rječnika

Kao jedinstven društvenopovijesni dokument i jezičnokulturni spomenik hrvatskoga jezika i književnosti Benešićev *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića* nudi obilje spoznaja o povijesnom razvoju leksika od sredine XIX. do polovice XX. stoljeća. Naime, utemeljen na književnim citatima – korpusnim glosama – Benešićev nam rječnik omogućuje rekonstrukciju nastanka novih i nestanka starih značenja leksičko-semantičkih struktura hrvatskoga jezika tijekom stogodišnjega razdoblja burnih smjena paradigmi.

Povijesnu rekonstrukciju značenja leksema uz pomoć Benešićeva književnojezičnog rječnika ilustrirat ćemo analizom dijakronijskog razvoja leksema *ustaša*. Naime, promatrano iz perspektive mlađih korpusnih glosa koje korespondiraju sa suvremenim poimanjem, temeljno značenje leksema *ustaša* nije njegovo prvo potvrđeno, etimološki utemeljeno značenje, već ono koje je nastalo kao rezultat dijakronijskoga razvoja, odnosno niza jezičnih i nejezičnih promjena. Pritom se prvotno značenje zadržalo kao rubno u vrlo ograničenim kontekstima pa je za većinu današnjih govornika zastarjelo, odnosno slabo poznato ili nepoznato. Pitanje je međutim je li veza s arhaičnim značenjem danas posve izgubljena pa više ni ne možemo govoriti o polisemnoj strukturi leksema *ustaša*.

Ključne riječi: Benešićev rječnik, povijesna rekonstrukcija leksika, od preporoda do sredine XX. stoljeća

Vlasta Novinc

Srednja škola Ilok

Marina Jemrić

Gradski muzej Vukovar

Mladenačka zbirka pjesama i rodoljubni zanos dr. Nikole Andrića

U ovome radu analizirat će se rukopisna ostavština mladoga Nikole Andrića (Vukovar, 1867. – Zagreb, 1942.), napisana za vrijeme njegova školovanja u Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Osijeku osamdesetih godina 19. stoljeća. Riječ je o Andrićevim pjesničkim uradcima naslova *Prvi pokušaji*, koji pokazuju sve mladenačke težnje i ideale koje je baštiniio kao đak poznate osječke gimnazije. Istu školu pohađao je i Julije Benešić, a ako se usporede njihove biografije, očito je koliko su formativne godine imale utjecaj na razvoj kreativnih i znanstvenih potencijala dvojice kulturnih djelatnika čije je djelovanje stanovita prekretnica u konstrukciji modernoga hrvatskoga identiteta. U radu će se narativnom analizom usporediti rukopisni zbornik, koji se čuva u Gradskom muzeju Vukovar kao dio arhivske ostavštine Nikole Andrića, s diskursom u onodobnoj lokalnoj periodici. Identitetska problematika stavit će se u kontekst kulturne klime u Vukovaru i Srijemu te će se narativnom analizom istražiti konstrukcija literarnog diskursa Nikole Andrića, kao i javnog diskursa.

Ključne riječi: Nikola Andrić, rukopisna ostavština, narativna analiza, periodika, javni diskurs

Branko Ostajmer

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Mihovil Meštrović i njegova suradnja
u ilčkoj *Narodnoj slozi* (1923. – 1927.)

U ne odviše bogatoj novinskoj povijesti iločkoga kraja jedno od važnijih mjesta pripada dvotjedniku *Narodna sloga* koji je u Iloku izlazio između 1923. i 1927. godine, s već u podnaslovu dodatno pojašnjenim programom: *Izvan stranački list za narodno i državno jedinstvo S. H. S.* Tijekom tih godina, u kojima mladu državu potresa stalna i duboka politička kriza, ovaj iločki list uređuju pojedinci koji nisu ostavili osobito značajan trag u zavičajnoj povijesti (Radivoj Nešić, Dragutin Ruman, Nikola Meštrović, Adam Šokčević), no u listu surađuje i umirovljeni dugogodišnji iločki župnik Mihovil (Mijo) Meštrović (Ilok, 1858. – Ilok, 1938.). Štoviše, usmena predaja govori da je upravo Meštrović bio stvarni pokretač i urednik lista. U izlaganju će se pokušati provjeriti vjerodostojnost navedene usmene predaje, odnosno nastojat će se utvrditi opseg i karakter Meštrovićeve suradnje u listu, kao i odrediti značenje *Narodne sloge* u povijesti Iloka i okolice.

Ključne riječi: Mihovil Meštrović, Ilok, *Narodna sloga*, Srijem, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Bitka za Beograd 1456. godine: između odbrane hrišćanstva i oblikovanja evropskog identiteta

U poznom srednjem veku, u periodu dubokih društvenih, političkih i ekonomskih promena koje su nagoveštavale kraj srednjovekovne epohe, odigrala se Bitka za Beograd (1456), u kojoj je hrišćanska vojska, predvođena ugarskim vojskovođom Janošem Hunjadjem i franjevačkim propovednikom Jovanom Kapistranom, porazila osmanske snage sultana Mehmeda II 22. jula 1456. godine. Ova pobjeda privremeno je zaustavila, odnosno preusmerila dalje osmansko napredovanje ka srednjoj Evropi za gotovo sedam decenija, ostavljajući značajan trag u političkom i verskom razvoju evropskog prostora.

Polazeći od rekonstrukcije događaja koji su prethodili opsadi Beograda, kao i samog toka i neposrednih posledica bitke, izlaganje će analizirati motive, karakter i simboliku hrišćanskog otpora znatno brojnijoj osmanskoj vojsci. Posebna pažnja biće posvećena značaju ove pobjede za očuvanje političkog i religijskog poretka zapadnog hrišćanstva, kao i njenom mestu u oblikovanju predstava o Evropi kao zajednici utemeljenoj na zajedničkom istorijskom iskustvu i hrišćanskom kulturnom nasleđu. Na kraju, biće razmotrena savremena percepcija Bitke za Beograd u Srbiji i Mađarskoj, kao i njena uloga u savremenim interpretacijama evropskog identiteta.

Ključne riječi: bitka za Beograd, Janoš Hunjadi, Jovan Kapistran, hrišćanski identitet, evropski identitet

Gdje je nestala žena? O književnicama u korpusu Benešićeva jednojezičnika

Rječnici su refleksije vremena u kojem nastaju, a svaki od njih čuva i tragove svojih tvoraca – urednika, kompilatora, priređivača. Kritičkoj leksikografiji, koja je i u podlozi našega istraživanja, a bavi se pitanjima kako rječnici odražavaju društvenu moć, predrasude i jezične ideologije, posebno je važno pitanje odabira jezičnoga korpusa na kojem će rječnik počivati, jer o tome ovisi koju će i kakvu jezičnu građu zabilježiti te kako je protumačiti.

Benešićev jednojezični citatni *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića* temelji se na potvrdama iz hrvatske književnosti stoga dišnjega razdoblja, osmišljen je polovicom 20. stoljeća, a njegov idejni začetnik želio je u nj uključiti „ponajbolje književnike iz svih generacija tijekom stotinu godina i iz svih naših krajeva“ (Iz Predgovora I. svesku). U nekim od prethodnih istraživanja bavili smo se pitanjem je li Benešiću to pošlo za rukom te smo zaključili da su u *Rječniku* uglavnom izostali pisci i djela pisana nestandardnim i neštokavskim idiomima (poput D. Gervaisa i M. Balote ili zbirke *Z mojih bregov* F. Galovića). Također smo pokazali da su u *Rječnik* formalno uključeni pisci iz svih razdoblja, ali preporodni su pisci uključeni s izdanjima djela koja su objavljena jezikom prekrojenim po vukovskoj normi s konca 19. stoljeća te oslikavaju jezik toga razdoblja, a ne ilirskoga, kako bismo iz naslova *Rječnika* očekivali.

U ovom nas istraživanju i dalje zanima korpus na kojem se temelji Benešićev *Rječnik*, poglavito odnos prema književnicama koje su pisale tijekom odabrana razdoblja. U Benešićev *Popis pisaca i djela* iz kojih su ekscerpirani rječnički

citati uključene su svega dvije: Ivana Brlić-Mažuranić i Zdenka Marković, kao samostalne autorice, te Adela Milčinović kao suautorica djela *Pod branom*, 1903. koje je napisala zajedno sa suprugom Andrijom Milčinovićem. S obzirom da se u razdoblju od polovice 19. do polovice 20. stoljeća književnim radom bavilo znatno više spisateljica, od kojih su neke bile i plodne i rado čitane autorice (npr. Marija Jurić Zagorka), u prvom ćemo dijelu istraživanja sastaviti popis njihovih imena i djela kako bismo dobili predodžbu o veličini izostavljena »ženskog« korpusa.

U drugom dijelu istraživanja izradit ćemo mini-korpus i konkordancije od izdvojenih reprezentativnih primjera djela hrvatskih književnica i u usporedbi s nomenklaturom Benešićeva *Rječnika* pokazati je li, i ako jest, za koji i kakav leksik Benešić »zakinuo« svoj *Rječnik* ne uključivši u njega citate iz djela odabranih autorica.

Ključne riječi: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, Julije Benešić, kritička leksikografija, korpus

Renata Šućurović i Lea Habenšus

Muzej grada Iloka

Povijest arheoloških istraživanja na području Iloka

Grad Ilok je mjesto kompleksne i bogate prošlosti nastale kontinuiranim naseljavanjem jednog područja na pogodnom položaju uz rijeku Dunav. Zahvaljujući arheološkim istraživanjima i nadopunjavanju muzejskog fundusa slučajnim arheološkim nalazima od 50-ih godina 20. stoljeća, sliku naselja-

vanja možemo pratiti od najstarijih zajednica u prapovijesno vrijeme, preko rimskog razdoblja i doba velike seobe naroda, srednjeg vijeka i Nikole Iločkog, dolaska Osmanlija i novog vijeka te naposljetku modernog doba. Arheološka istraživanja dijele se u nekoliko kategorija: rekognosciranja, probna istraživanja, sustavna istraživanja, zaštitna istraživanja i arheološki nadzori te slučajno pronađeni arheološki predmeti. Autorice će ovim radom predstaviti opsežan presjek svih arheoloških istraživanja na području grada Iloka i okolnih naselja od polovice 20. stoljeća do novijih istraživanja provedenih u zadnjih nekoliko godina.

Ključne riječi: arheološka istraživanja, arheološki nadzor, rekognosciranje, prapovijest, antika, srednji vijek, novi vijek

Darko Vitek

Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

Srijemska županija i pitanje sigurnosti u 18. stoljeću

Nakon Velikog bečkog rata i oslobođenja Slavonije i Srijema stvaranje preduvjeta sigurnom životu i privređivanju, na oslobođenim prostorima, predstavljalo je jedan od prioriternih zadataka novouspostavljene vlasti. Mnogobrojni izvori koji govore o hajdučiji i lošem sigurnosnom stanju u Srijemu, kroz cijelo razdoblje prve polovice 18. stoljeća, svjedoče o neuspjehu habsburških vlastodržaca u njihovim pokušajima reintegracije toga prostora. Premda su postojali značajni pokušaji, poglavito u razdoblju vladavine Karla VI., zamjetniji pomaci u tom pitanju se uglavnom povezuju uz Mariju Tereziju, njezinu upravno-administrativnu reformu, kao i reformu kaznenog zakonodavstva. U razdoblju

provođenja navedenih terezijanskih reformi osnovana je i Srijemska županija.

Formiranje Srijemske županije 1745. godine predstavljalo je jedan značajan iskorak u pogledu državne reorganizacije i provedbe terezijanskih zakona. Razloge osnutka Srijemske županije historiografija uglavnom objašnjava iz pozicija: dugotrajnih nastojanja Hrvatskih staleža da se oslobođeni prostor u potpunosti integrira u državno-pravni poredak Hrvatske, te iz perspektive razvoja upravno-administrativnog aparata centralističke Habsburške Monarhije. Pri tome se uglavnom zanemaruje uloga Županije u rješavanju desetljećima prisutnog problema sigurnosti na području Srijema.

Analizom zapisnika Srijemske županije prikazat će se stanje sigurnosti u Srijemu, u razdoblju sredine 18. stoljeća, te uloga Županije u suzbijanju nasilja i provođenja reda. S posebnim naglaskom analize na Iločko vlastelinstvo i Ilok, pitanje uloge Županije u poboljšanju sigurnosnih uvjeta pokušat će se interpretirati u kontekstu lokalne povijesti Iloka, kao i kontekstu urbane povijesti novovjekovne Slavonije i Srijema.

Ključne riječi: Srijemska županija, 18. stoljeće, Ilok

Promjene vlasničkih odnosa na području Mjesnog narodnog odbora Ilok nakon 1945. godine

Rad se bavi provedbama postupaka konfiskacije te eksproprijacije imovine, agrarne reforme i kolonizacije na području Mjesnog narodnog odbora Ilok u razdoblju neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Osim oduzimanja vlasništva pripadnicima njemačke narodnosti, protivničke vojske te imućnijih građana i seljaka, poseban osvrt stavljen je na ilочки posjed Odescalchijevih kao jednog od najznačajnijih veleposjeda istoka Hrvatske. Na temelju malo-brojnog preživjelog arhivskog gradiva, prvenstveno gradiva MNO-a i drugih relevantnih fondova koji se čuvaju u Državnom arhivu u Vukovaru, središnji dio istraživanja obuhvaća pitanje na koji su se način zakonske, gospodarske i administrativne promjene novouspostavljene vlasti u Jugoslaviji odrazile u kontekstu jedne lokalne sredine kao što je Ilok, ali i na poslijeratnu transformaciju istočne Slavonije i zapadnoga Srijema.

Ključne riječi: Ilok, kraj Drugog svjetskog rata, konfiskacije, eksproprijacije, agrarna reforma

[illegible]

[illegible]

MURZ
IGL O K A